

DEMOKRATIČNE SPREMEMBE IN KOMBINIRANI SISTEM

dr. Ciril Ribičič

Večinski volilni sistem in njegov razvoj

- Prednosti klasičnega modela: volitve posameznikov v volilnih enotah, personalizacija, enostavnost, stabilnejša izvršilna oblast.
- Slabosti enokrožnega sistema relativne večine. Osvojitve oblasti z manjšino glasov. Primer.
- Sistem poveljevanja in ne sodelovanja, individualizma in ne solidarnosti, vključenosti
- Dvokrožnost in njene prednosti.
- Paralelni volilni sistemi tudi zožujejo slabosti ...
- Večinski sistem in Slovenija: krepi polarizacijo

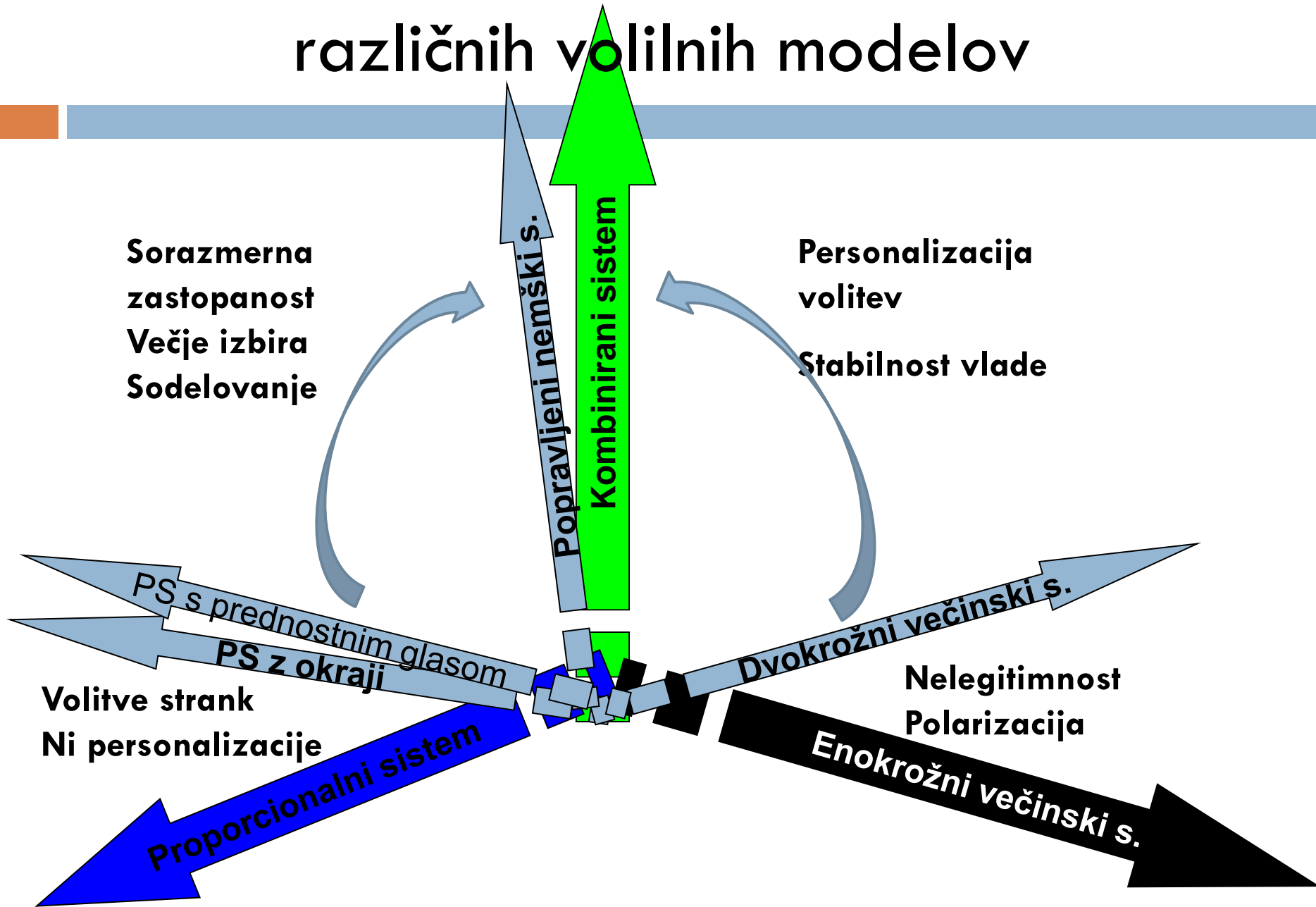
Proporcionalni sistem in njegov razvoj

- Temeljne značilnosti, prednosti: sorazmerno zastopstvo političnih programov, večja legitimnost vlade, ni izgube glasov.
- Večja izbira (mavrica) političnih programov; možnost zamenjave vlade brez predčasnih volitev. Spodbuja sodelovanje strank.
- Slabosti čistega modela: glasovanje za stranke in liste.
- Možne korekcije:
 - *Prag za vstop v parlament, kar okrepi stabilnost vlade.
 - *Prednostni glas, ki krepi personalizacijo.
 - *Volilne enote in volilni okraji, ki naj omejijo prevlado strankarskih vrhov.

Mešani, kombinirani volilni sistem

- Graditev na prednostih obeh skrajnosti: personalizacija in stabilnost vlade ter sorazmerno zastopstvo.
- Manjše možnosti za razraščanje korupcije?
- Zapletenost.
- Sistem enega prenosljivega glasu (R Irska)
- -(enostavna) logika sistema,
- -(zapleten) način pretvorbe glasov v mandate.
- Sistem dveh glasov (Nemčija, Nova Zelandija, Japonska)
- -nastanek po drugi svetovni vojni,
- -logika sistema,
- -razlika od paralelnega sistema,
- -možne izboljšave (več kot polovica neposredno izvoljenih, prednostni glas na strankarskem delu volitev ipd.).

Slabosti in prednosti različnih volilnih modelov

Volitve v državni zbor v času referendumu (1996)

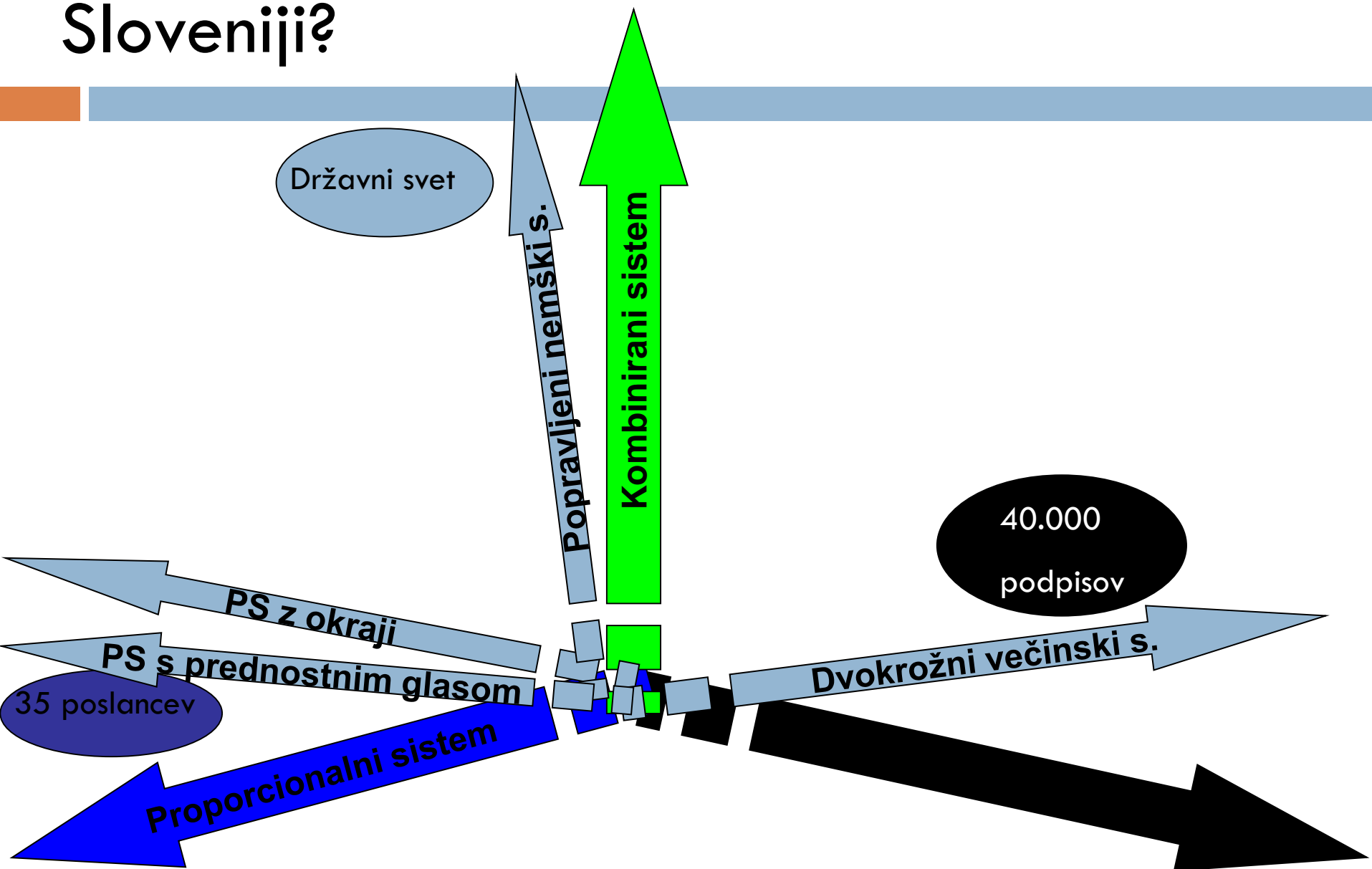
- poslanca narodnih skupnosti (večinski s.)
- 8 enot in 88 okrajev
- kandidiranje list in kandidatov
- volilni prag 3,1%
- način glasovanja: za enega kandidata v volilnem okraju
- pretvorba glasov v sedeže (mandate): vpliv kandidatov in strank na volilni izid
- nacionalne liste

Slabosti ureditve in predlogi sprememb

- “Prevara”.
- Konkuriranje kandidatov iste stranke.
- Premajhna personalizacija.
- Precejšnje razlike v velikosti okrajev.
- Varni sedeži (nacionalne liste).
- Predlogi:
 - dvokrožni večinski sistem,
 - proporcionalni sistem s prednostnim glasom,
 - izboljšani kombinirani (nemški) sistem.

Isti predlogi so v igri tudi danes!

Kako se je začela referendumsko vojna v Sloveniji?

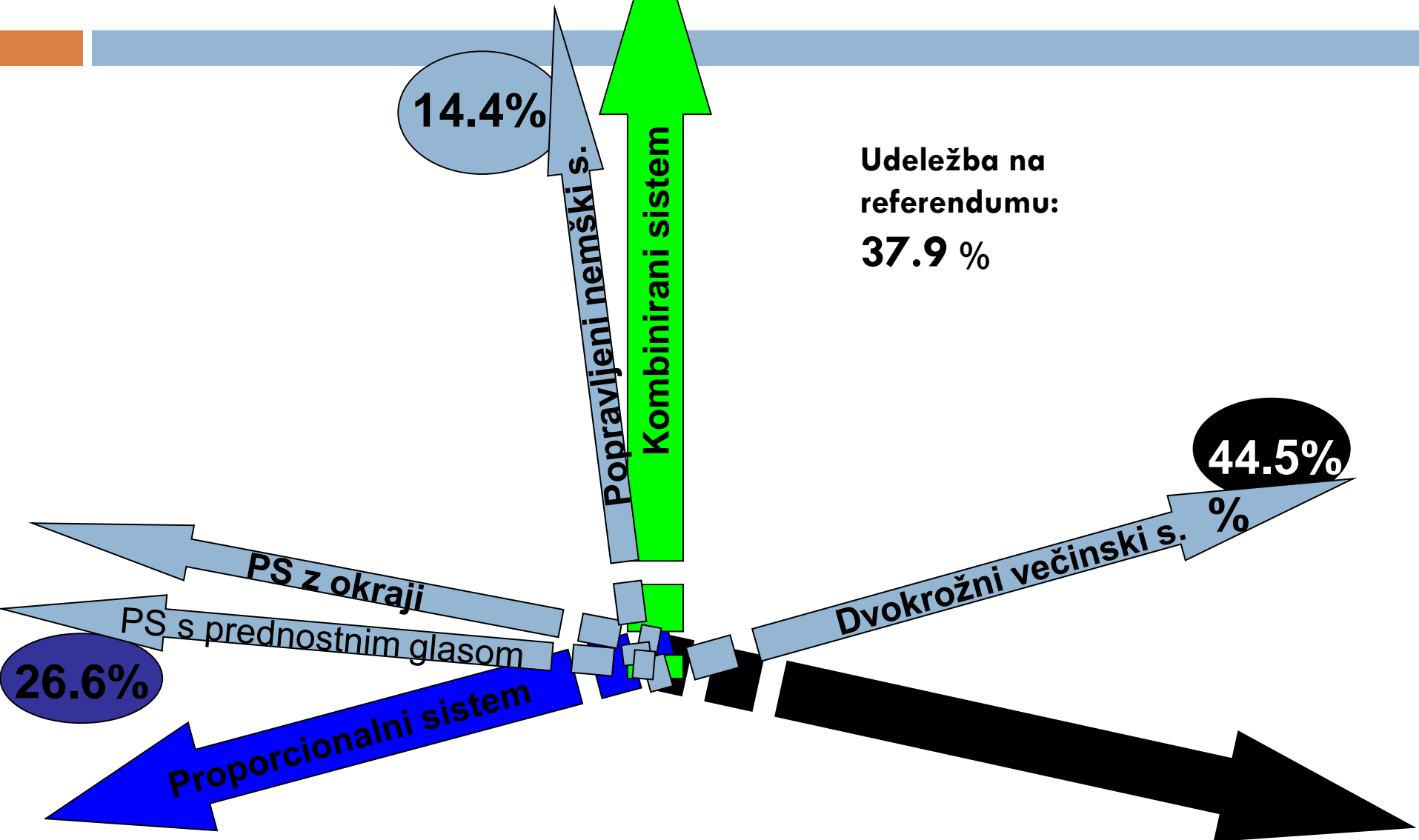
□ **Ustavno sodišče:**

Državni zbor naj razpiše tri referendumne hkrati, na katerih bo lahko vsakdo glasoval za katerikoli od predlaganih volilnih sistemov.

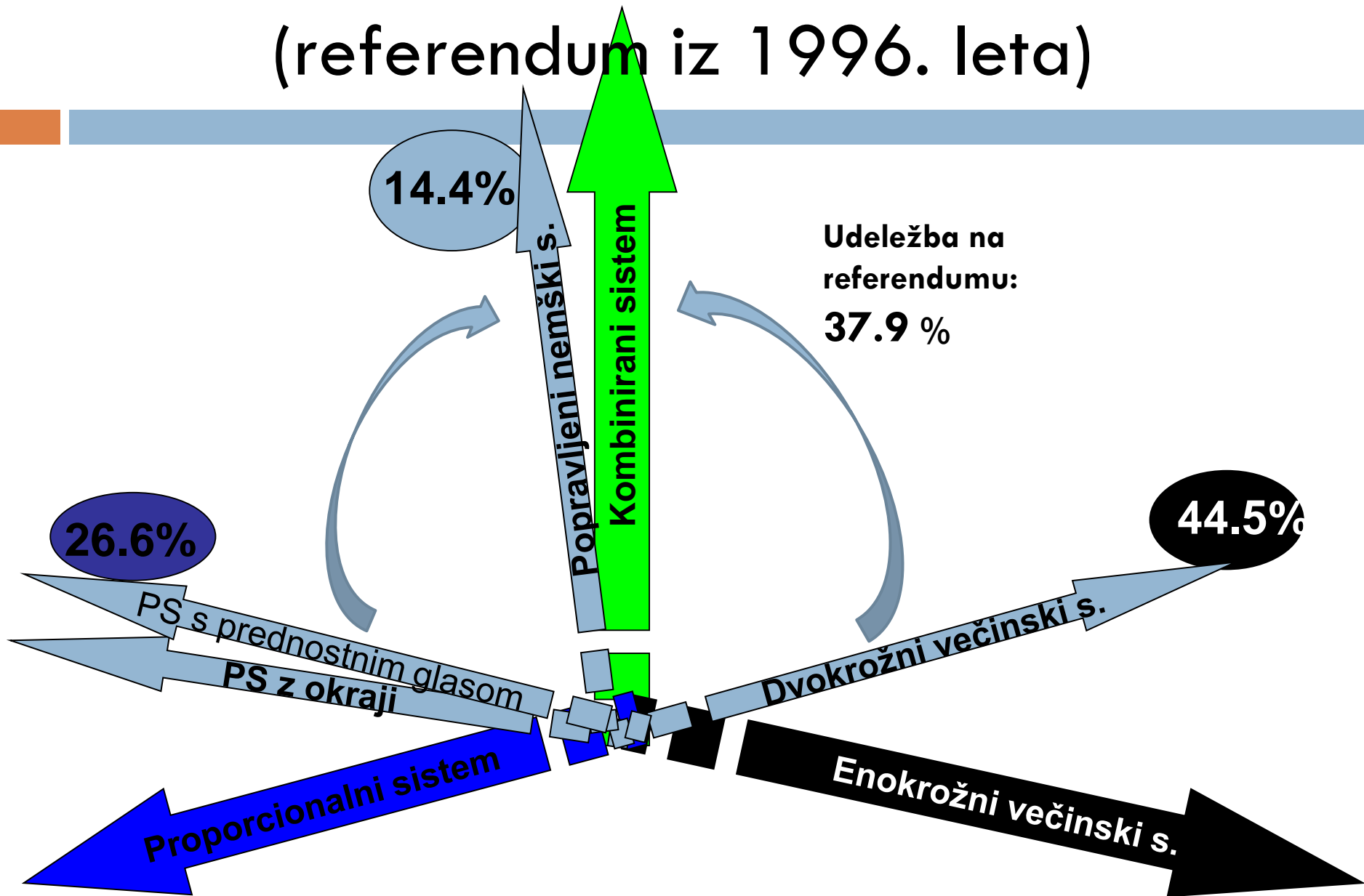
□ **Državni zbor:**

Razpiše en referendum o vseh predlogih volilnih sistemov, na katerem lahko vsakdo glasuje le za enega od njih.

Izidi referenduma iz 1996. leta

Sklicevanje na voljo volilcev (referendum iz 1996. leta)

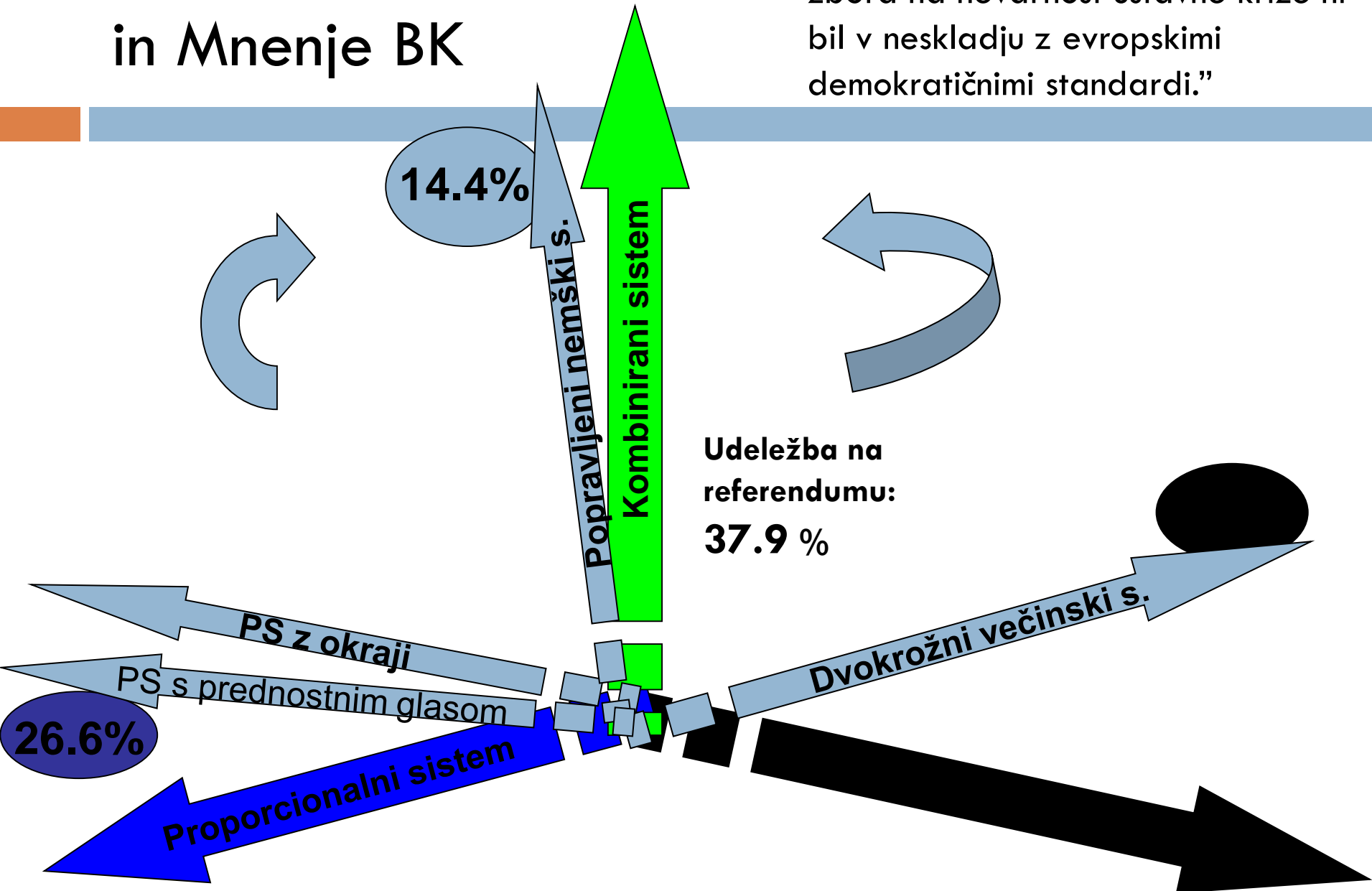

Sprejete ustavne spremembe 2000

- Utrditev dotedanje ureditve (proporcionalnost),
 - višji prag za vstop strank v DZ (4%),
 - odprava nacionalnih list,
 - Droopov količnik namesto Harejevega,
 - onemogočena izvolitev neodvisnih kandidatov.
-
- Dva dela UZ in njuno razmerje **(odločilen vpliv volivcev na izvolitev kandidatov)**.
 - Ali Ustava narekuje spremembo sistema, in če da, kakšno?

Ustavne spremembe in Mnenje BK

“BK meni, da odgovor Državnega zbora na nevarnost ustavne krize ni bil v neskladju z evropskimi demokratičnimi standardi.”

Stališče Beneške komisije – izhodišča zavzetega mnenja

1. Nujen je bil hiter odgovor, ker so se bližale parlamentarne volitve, obstajala pa je nevarnost zastoja glede demokratičnega delovanja države.
2. Državni zbor je ukrepal kot **ustavodajalec**, medtem ko je imel referendum z dne 8. decembra 1996 značaj predhodnega zakonodajnega referenduma.
3. Ustavne spremembe so bile sprejete v skladu z Ustavo.
4. Odgovornost Državnega zbora bo preverjena na prihajajočih parlamentarnih volitvah.

Razvoj na prelomu tisočletij

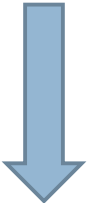
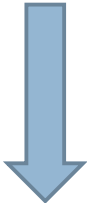
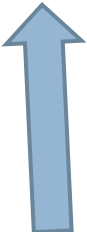
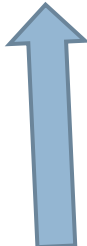
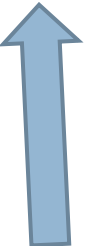
- **Italija**, korupcijske afere, razpad tradicionalnih političnih strank, ki so desetletja obvladovale državo
- **Japonska**, korupcija in klientelizem LD, ki vladajo desetletja
- **Nova Zelandija**, nelegitimnost vodilne stranke in vlade, ki izvaja reforme
- V vseh teh primerih so videli rešitev v kombiniranem sistemu, ki naj bi bil sistem 21. stoletja

- **Britanska Kolumbija**: presenečenje: državljani izberejo v stroki zelo cenjeni irski volilni sistem, ki na referendumu dobi 57% podporo, nekaj procentov manj, kot je predpisano

Vprašanja, ki jih pristaši proporcionalne in večinske skrajnosti nočejo zastaviti

- Ali obstoji volilni sistem, ki hkrati zagotavlja personalizacijo in legitimnost vladne večine?
- Ali obstoji volilni sistem, ki zmanjšuje število parlamentarnih strank, ne da bi privedel do dvostrankarske polarizacije?
- Ali je mogoče cilje večinskega volilnega sistema doseči z manj radikalnim in zato bolj sorazmernim posegom v ustavno ureditev?
- Ali obstoji volilni sistem, ki kombinira prednosti večinskega in proporcionalnega sistema (personalizacija, stabilnost, sorazmerno zastopstvo, sodelovanje) in omejuje njune slabosti?
- Kateri volilni sistem najbolje odraža ustavno določbo: poslanci se volijo po načelu sorazmernega predstavnštva, pri čemer imajo volivci odločilen vpliv na dodelitev mandatov?
- Ali je upravičeno spreminjati volilni sistem tako, da se preskakujemo iz ene v drugo skrajnost in se delamo, da ni ustvarjalne vmesne rešitve: kombiniranega sistema?
- Ali nista večinski sistem, ki je prevladoval v 19. stoletju in proporcionalni sistem, ki je prevladoval v 20. stoletju, sistema preteklosti, kombinirani sistem sistema pa junak 21. stoletja? Kako lahko to napoved ocenimo po prvih 16 letih?
- Stagniranje po obetavnem začetku!? Bo Slovenija ob Italiji in Madžarski prispevala k temu, da se bo stagniranje nadaljevalo?

Primerjava prednosti volilnih sistemov

	Stabilnost vlade	Sorazmernost (legitimnost)	Personalizacija	Koalicijska vlada	Brez spremembe Ustave
Dvokrožni večinski sistem	DA 	NE	DA 	NE	NE
Kombinirani sistem dveh glasov	DA	DA 	DA	DA 	DA
Proporcionalni s. s prednostnim glasom	NE	DA	NE	DA	DA??? (volilni prag)

Izbira

- **Večinski sistem:**
- *stabilnost vlade brez legitimnosti,
- *personalizacija brez sodelovanja.
- **Proporcionalni sistem:**
- *sorazmernost brez personalizacije,
- *sodelovanje brez stabilnosti.
- **Kombinirani sistem:**
- *stabilnost vlade na legitimnih temeljih,
- *sodelovanje namesto polarizacije,
- *sorazmernost s personalizacijo.

Dodatna merila za vrednotenje volilnih modelov tukaj in zdaj

- Kako omejiti možnosti povolilnih mešetarjenj političnih strank pri sestavljanju koalicije in vlade po volitvah?**
- Kako okrepiti stabilnost in učinkovitost izvršilne oblasti v pogojih ekonomske in korona krize?**
- Kako ponovno vzpostaviti porušeno nezaupanje v legitimnost državnih organov v pogojih splošnega nezaupanja v etablirane politične stranke, poslance in ministre?**
- Kako z izbiro volilnega modela zoževati možnosti korupcijskih tveganj?**

Izbira

- Večinski sistem zaradi poglobljanja polarizacije, ki je že itak prevelika, ni dobra rešitev za Slovenijo. Poleg tega ogroža legitimnost izvoljenih.
- Uvedba prednostnega glasu ne prinaša pomembnejših sprememb, njegova slaba stran pa je, da daje prednost uveljavljenemu moškemu funkcionarju iz centra države pred lokalno priljubljeno kandidatko ali županom, neobremenjenima s preteklostjo.
- Kombinirani sistem je dober kompromis, ki pa bo težko uresničljiv ne da bi prišlo do velike koalicije.
- Možen kompromis, ki bi gradil na prednostih različnih rešitev, je uvedba močnega prednostnega glasu s panaširanjem in manjši dvig praga za vstop v parlament.
- Zakaj postaja prednosti glas populanejši med volilci, ki so siti potrjevanja volje partitokracije?

Volilni sistem in korupcija

- Večinski volilni sistem omogoča skoraj neomejeno vladanje stranke, ki je zmagala na volitvah, medtem ko se vpliv drugih lahko uresniči šele po zmagi na naslednjih volitvah. Prepletenost državne in strankarske birokracije. Dobro gojišče za korupcijo.
- V Italiji smo lahko spremljali, kako etablirane politične stranke, ki so bolj ali manj abonirane na sodelovanje v vladi, tonejo v korupcijo in propadejo.
- V Sloveniji lahko opazujemo, kako relativno majhne parlamentarne stranke, ki so jeziček na tehtnici, drago prodajajo svoje maloštevilne, a dragocene glasove.
- Kaže torej, da je tudi z vidika korupcijskih tveganj smiselno iskati kompromise, kakšne omogoča kombinirani volilni sistem.